

проблеми в соціальній сфері, а саме: (а) низький рівень зайнятості й масовий характер безробіття; (б) бідність; (в) незадовільний рівень пенсій; (г) посилення диференціації суспільства та ін. Відображенням проблем у реалізації соціальної політики в країні є, зокрема, депопуляція населення. Так, згідно з рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2009 р. «Про стан соціально-демографічного розвитку, охорони здоров'я і ринку праці в Україні» проявом демографічної кризи стало погіршення майже всіх демографічних показників. Унаслідок зростання депопуляції, що триває з 1991 р., чисельність українського населення за роки незалежності держави, а саме з 1994 р., має місце абсолютне скорочення чисельності її населення.

Досліджуючи соціальні стандарти, закріплені в нормативно-правових актах, фахівці ведуть мову саме про державні соціальні стандарти, навіть якщо не вживають слово «державні»: у виді стандартів виступають зобов'язання держави в тій чи іншій царині. Отже соціальні стандарти, з одного боку, становлять собою міру визнаних державою соціально-економічних потреб громадянина, а з другого – економічні можливості останньої в забезпеченні його соціальних прав.

Таким чином, у XXI ст. міжнародна спільнота вступила з міжнародним кодексом соціального захисту. Загальними зусиллями створено звід міжнародно-правових стандартів соціального забезпечення – нормативної субстанції міжнародного права в цій царині.

Одержано 07.11.2017

УДК 349.22:331.108.6

Костянтин Вікторович КОВАЛЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМ ВІДМЕЖУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІД ІНШИХ ВИДІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність обраного питання зумовлена тим, що нерідко адміністративний та дисциплінарний проступки мають зовнішню схожість, а тому в окремих випадках один вид юридичної відповідальності безпідставно підмінюється іншим. В зв'язку з цим росте кількість громадян, які незаконно притягуються до адміністративної та дисциплінарної відповідальності через вади відповідного законодавства та неспроможність відрізнити один вид юридичної відповідальності від іншого. Виникає питання про те, чим дисциплінарна

провина відрізняється від адміністративного проступку. Відповідь на нього має принципове практичне й теоретичне значення.

За видовими складами правопорушення є достатньо різноманітними. Вони розрізняються за ступенем суспільної шкідливості, тривалістю вчинення, суб'єктами, галуззю законодавства, що порушується, об'єктами посягань та ін. [1, с. 244].

В юридичній літературі найбільшого поширення набув поділ правопорушень за характером і ступенем соціальної шкідливості й небезпеки на: злочини, а також цивільно-правові, адміністративні, матеріальні і дисциплінарні правопорушення (проступки) [2, с. 99]. Крім того, виділяються правопорушення процесуального характеру (правопорушення, що зазіхають на встановлену законом процедуру здійснення правосуддя). Такий розподіл правопорушень має не тільки науково-теоретичне, але й практичне значення «тому що сприяє забезпеченню ефективного правового регулювання, боротьбі із правопорушеннями, зміцненню правопорядку» [3, с. 427].

З точки зору Л. О. Сироватської, встановлення дисциплінарного проступку відбувається шляхом виключення його із числа інших правопорушень – кримінальних і адміністративних. Якщо те або інше правопорушення в області дисципліни праці не відноситься до злочину або адміністративного правопорушення, то можна говорити про наявність дисциплінарного проступку [4, с. 54]. Дисциплінарна відповідальність має багато спільного з адміністративною відповідальністю, однак в той же час це два самостійних види юридичної відповідальності [5, с. 17].

Згідно зі ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [6] адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності. Відмінності між підставами дисциплінарної та адміністративної відповідальності обумовлені відмінностями об'єкта протиправного посягання. Об'єктом дисциплінарного проступку є обов'язки по службі, у яких виражаються вимоги трудової дисципліни, в той час як об'єктом адміністративного проступку виступають загальні для громадян обов'язки, що впливають із необхідності дотримуватись встановлених державою загальнообов'язкових правил.

Однак хоча дисциплінарні правопорушення здебільшого пов'язані зі службовими, трудовими обов'язками винної особи. Проте не

завжди ця умова є необхідною для віднесення проступку до дисциплінарних. Наприклад, окремі дії працівників транспорту, вчинені при виконанні ними службових обов'язків, розглядаються як адміністративні правопорушення (випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам) [7, с. 182]. Адміністративна відповідальність, як правило, не супроводжується негативними для трудової (службової) діяльності правопорушника наслідками. Адміністративне законодавство містить істотно більший перелік стягнень.

Суб'єктами дисциплінарної відповідальності можуть бути лише особи, які перебувають в трудових правовідносинах з конкретними підприємствами, установами та організаціями (працівники). Суб'єктами ж адміністративної відповідальності є громадяни, що посягають на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Тобто, як правило, за порушення обов'язків, не пов'язаних з їх трудовою (службовою) діяльністю. За ст. 14 КУпАП посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

За порядком здійснення відмінність дисциплінарної відповідальності від адміністративної полягає в тому, що першої відповідальності винні притягаються тими посадовими особами й органами, від яких залежить їх призначення на посаду або щодо яких порушники трудової дисципліни є підлеглими по службі. Відповідно до ст. 147-1 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника. Працівники, які займають виборні посади, можуть бути звільнені тільки за рішенням органу, який їх обрав, і лише з підстав, передбачених законодавством. На працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатися також вищестоящими органами [8].

Законодавство про працю, на відміну від законодавства, що регулює адміністративну відповідальність, не дає вичерпного переліку органів, що володіють правом установлювати дисциплінарну відповідальність. Ця обставина, на думку О. В. Нікіфорова, обумовлює відмінності в способах визначення протиправності дисциплінарних і адміністративних проступків [9, с.33].

Висновок. Кабінет Міністрів України вніс на розгляд Верховної Ради України Проект № 4670 від 16.05.2016 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», який вже прийнято в першому читанні. Нажаль, в цьому Проекті відсутній перелік проступків, за вчинення яких поліцейських можуть притягнути до відповідальності. Також не передбачено наявність незалежного дисциплінарного органу поліцейських, що рекомендовано різними європейськими інституціями. Таким чином аналіз особливостей і відмінностей дисциплінарної відповідальності від адміністративної дає змогу зробити висновки про значні відмінності зазначених видів юридичної відповідальності. Трудове законодавство, на відміну від адміністративного, не дає чіткого визначення дисциплінарного проступку і не містить конкретних його складів, стадій дисциплінарного провадження. Тому на практиці часто трапляються випадки грубого порушення прав та загальних принципів, коли особа помилково притягується до іншого виду юридичної відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Теория государства и права : учебник / С. С. Алексеев, С. И. Архипов, Г. В. Игнатенко и др. ; отв. ред. В. Д. Перевалов. 3-е изд., измен. и доп. М. : Норма, 2004. 484 с.

2. Дрейшев Б. В. Правотворческие отношения в советском государственном управлении. Л. : Изд-во ЛГУ, 1978. 175 с.

3. Теория государства и права : учебник / С. С. Алексеев, С. И. Архипов, Г. В. Игнатенко и др. ; под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. 2-е изд., измен. и доп. М. : Норма ; Инфра-М, 2001. 616 с.

4. Сыроватская Л. А. Ответственность за нарушение трудового законодательства. М. : Юрид. лит., 1990. 176 с.

5. Венедиктов В. С. Критерії розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності // Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ялта, 7-8 груд. 2006 р.). Сімферополь : Кримськ. юрид. ін-т, 2006. С. 17-23.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.11.2017).

7. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

8. Кодекс законів про працю України : закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 10.09.2017).

9. Никифоров О. В. Дисциплинарная ответственность сотрудников органов внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Омск, 1998. 202 с.

Одержано 14.11.2017